

vydána až po dôkladnom seznámení se s autory podrobenými kritice prostredníctvom pôvodných prací. Studii E. Urbánka *Ke kritice fenomenologic-*

ké sociologie považujú za potrebnou, nutnou a inspirujúcu.

Radim Brázda

AKO PÍSAŤ DEJINY FILOZOFIE

B. V. JEMELJANOV — K. N. LUBITIN: Vedenije v istoriu filosofii. (Úvod do histórie filozofie). Moskva 1987, 160 s.

Dobrym filozofom sa nemožno stat bez poznania dejín filozofie. Preto výučba dejín filozofie tvorí nevyhnutnú podmienku osvojenia si filozofie, rozvoja schopnosti teoretického myslenia. Význam dejín filozofie spočíva okrem iného i v schopnosti dialekticky myslieť, dejiny filozofie sú v úzkej spätosti so súčasnou vedou a umožňujú tvorivo si osvojovať princípy, zákony a kategórie dialektického a historického materializmu. Tieto myšlienky nachádzame v úvode práce B. V. Jemeljanova a K. N. Lubitina *Úvod do dejín filozofie*, ktorá vyšla v nakladateľstve „Vysoká škola“. Túto rozsahom síce nevelkú, avšak obsahom podnetnú publikáciu pripravili autori pre študentov a aspirantov filozofických a humanitných fakúlt vysokých škôl. Svoj zámer pri písaní tejto práce vyjadrili v potrebe hlbšieho prepojenia vyučovacieho procesu s výskumnou prácou študentov. Jednou z ústredných tiež recenzovanej práce je myšlienka, podľa ktorej „potreba historického prístupu k poznávaným objektom je fundamentálnym princípom marxistickej metodológie“ (s. 5).

Zároveň už prvé stránky práce nás upozorňujú na neustály význam vedecko-výskumnej práce študentov, a najmä na význam školy, ktorá by mala byť zdrojom vytvárania si základných návykov samostatnej vedeckej práce.

Problematika je v publikácii rozdelená do šiestich kapítol ukončených

zoznamom základnej dejinno-filozofickej literatúry.

Vstupná kapitola charakterizuje miesto dejín filozofie v štruktúre marxisticko-leninskej teórie a podáva priezrez formovania a vývoja marxizmu ako jednotnej svetonázorovej vedy až po vytvorenie dialektickomaterialistickej filozofie. Pri skúmaní vzťahu filozofie a dejín filozofie vychádzajú autori z toho, že v určitom zmysle filozofia a dejiny filozofie ako disciplíny sú jedno a to isté, no v rôznych vzťahoch, pretože „marxisticko-leninská filozofia ako teoretický systém dáva nevyhnutné vedecké základy a kritériá poznania dejín filozofie“ (s. 15).

Nie náhodou pri definovaní predmetu filozofie citujú autori E. G. Judina, ktorý tvrdí, že „pre filozofickú analýzu netvorí sociálnu skutočnosť len človek a svet, ale určitý vzťah človeka k svetu, spôsob orientácie, spôsob uvedomenia si seba vo svete... vytvára (filozofická analýza) typ orientácie získaný vedou a typy orientácie získané etikou, estetickou, praktickým vedomím nás...“ (s. 19). Práve uvedené podľa autorov vyčleňuje i špecifiku filozofického poznania — „činnú stránku“ filozofie, význam predmetno-praktickej činnosti pri tvorbe filozofických zákonov a kategórií.

V jednej z podkapítol prvej časti je nastolený nesporne dôležitý problémový prístup ako jeden z možných spôsobov skúmania filozofie — dejín vzniku, rozvoja a riešenia jej „več-

ných“ problémov. Takto rozpracovanú problematiku nachádzame v prácach významných historikov filozofie — V. F. Asmusa, A. S. Bogomolova, I. S. Narského, T. I. Ojzermana a i. Význam problémového prístupu v rámci dialektickomaterialistickej interpretácie historicko-filozofického procesu spočíva podľa B. V. Jemeľjanova a K. N. Lubitina v možnosti zjednotiť sociálne-triednu gnozeologickú a logickú analýzu a zároveň umožňuje predchádzať vulgárnej sociologizácii a objektivismu ako i v súčasnosti populárnemu v buržoáznej ideológii antropologickému a scientistickému výkladu v dejinách filozofie (s. 36).

Okrem spomenutých prístupov idealistickí filozofi stále viac využívajú nové formy, metódy a prvky myšlienkových prúdov napr. iracionalizmus, subjektivismus, hermeneutiku, fenomenológiu či pluralistickú interpretáciu pri výklade dejín filozofie.

V poslednej podkapitole prvej časti sa autori vracajú k zdôrazneniu leninských princípov kritiky buržoáznej filozofie. Zvlášť myšlienka V. I. Lenina o hľadaní akejsi „tretej línie“ vo filozofii je aktuálna i v súčasnej buržoáznej filozofii. Odhaliť úsilie buržoáznych filozofov o eklektické prepájanie či zblížovanie dialektického materializmu s rôznymi idealistickými prúdmi znamená pri tejto kritike nevyhnutnosť brať do úvahy práve špecifiku súčasného idealizmu!

Druhá kapitola práce analyzuje základné princípy a metódy historicko-filozofického poznania. K najvšeobecnejším metodologickým princípom zaraďujú autori princíp straníckosti, princíp historizmu, princíp rozlíšenia objektívneho obsahu a subjektívnej formy filozofických učení a i. Logická, historická a sociologická metóda tvorí podľa autorov jadro všeobecnoteoretických metód historicko-filozofického poznania. Predpokladom logickej

metódy v dejinách filozofie je vytvorenie logicko-teoretických modelov skúmaných filozofických učení, najmä tých, v ktorých absentuje empirická báza. Historickú metódu charakterizujú autori ako realizáciu princípu historizmu, ktorá vyžaduje skúmanie objektov (filozofických systémov, ideí škôl) v celej konkrétnosti ich vzniku a rozvoja. Autori neobchádzajú z metodologického hľadiska zásadnú tézu V. I. Lenina, podľa ktorej „historické zásluhy sa neposudzujú podľa toho, čo nezanechali historické osobnosti v porovnaní so súčasnými požiadavkami, ale podľa toho, čo zanechali nového v porovnaní so svojimi predchodcami...“ (s. 52).

Hlavná požiadavka sociologickej metódy je v práci uvedená ako vyjasnenie závislosti filozofického poznania od činnosti filozofických (filozofická škola, smer, prúd) a nefilozofických (sociálnych, náboženských) skupín, ku ktorým patril skúmaný filozof (s. 54).

Tretia kapitola analyzuje prameňe a zdroje dejinno-filozofického skúmania. Čitateľ sa zoznamuje so základnými prameňmi dejín filozofie, ktoré tvoria práce filozofov a dokumenty odrážajúce sociálne podmienky, v ktorých tvorili. Zámer autorov spočíval v zdôraznení poznania tých zákonitostí vzniku a rozvoja prameňov dejín filozofie, ktoré pravdivo odrážajú rozvoj filozofického poznania.

Kapitola nás zároveň oboznamuje s dvoma rovinami práce s prameňmi, s rovinou teoretickou a metodickou. Svoju pozornosť sústredili autori na metodickú rovinu, ktorá zahŕňa princípy, postupy a návyky práce s prameňmi, ich klasifikáciu, systematizáciu a kritiku.

Historiografia filozofie tvorí obsahovú náplň nasledujúcej kapitoly, v ktorej autori vychádzajú z dvoch významov termínu „historiografia“: 1. „písať históriu“ a 2. súhrn skúmania

historických prác. Ide predovšetkým o analytický prehľad odkrývajúci dejiny skúmania určitého dejinno-filozofického problému. V kapitole nájdeme takisto základné úlohy tohto skúmania a etapy historiografie filozofie, ku ktorým radia autori nasledovné: antickú, stredovekú, historiografiu epochy renesancie, historiografiu novovekej filozofie, nemeckú historiografiu 19. stor., ruskú historiografiu filozofie, západoeurópske historicko-filozofické myslenie druhej polovice 19. a začiatku 20. stor. a súčasnú buržoázu nu historiografiu filozofie (s. 100).

Nevyhnutnou súčasťou historicko-filozofickej práce je i organizácia práce pri hľadaní historicko-filozofických prameňov, ktorá tvorí obsah ďalšej kapitoly. Závažnosť uvedeného skúmania odvodzujú autori z faktu, že od úplnosti pramennej literatúry v mnohom závisí plnohodnotnosť a kvalita celej historicko-filozofickej práce. Okrem práce s bibliografiou nájde čitateľ v publikácii reprezentatívne tituly prác obsahujúcich nasledujúce bibliografie: *Dejiny zahraničnej predmarxistickej filozofie* (Moskva 1980), *Dejiny ruskej filozofie* (Moskva 1981), šesťzväzkové *Dejiny filozofie* (Moskva 1957—1965) a i.

Dôležitou pomôckou historika filozofie je prehľad odborných časopisov, slovníkov a archívnych fondov uvedených v tejto časti.

Záverečné kapitoly práce sú praktickým návodom pre prácu študentov. Vyčleňujú základné etapy, postupy a návyky historicko-filozofických skúmaní. Samozrejme, konštatujú autori, že vysoká škola dáva študentom ur-

čitú sumu teoretických poznatkov, učí ich tvorivo myslieť a získavať poznatky samostatne. Počas štúdia by si mali študenti osvojiť základy vedeckej práce, vedieť sa orientovať v literatúre, pracovať s knihou, jasne formulovať svoje myšlienky a zároveň dokázať obhájiť výsledky svojich vedeckých skúmaní (s. 119).

Čitateľ nájde v publikácii podrobný rozbor jednotlivých prvkov štruktúry práce študenta cez „umenie pracovať s knihou“ až po konspektovanie referátu, diplomovej práce či odborného článku.

V závere práce možno len súhlasiť s tvrdením autorov, podľa ktorých osvojenie si metodiky historicko-filozofického skúmania má veľký význam pre úspech a efektívnosť vedeckej práce historika filozofie. Zároveň autori upresňujú, že obsah publikácie tvoria len základné modely tejto práce. K pozitívam, ktoré zaiste ocenia i naši študenti, je uvedenie prehľadu základnej historicko-filozofickej literatúry zahrňujúcej jednotlivé oblasti historicko-filozofického poznania, vydannej v ZSSR za posledných desať až dvadsať rokov.

Napriek niektorým zjednodušeniam a faktu, že publikácia zďaleka nevyčerpáva všetky problémy a stránky historicko-filozofickej práce (čo ani nebolo cieľom jej autorov) je dôležitým informačným zdrojom a praktickým návodom pri historickofilozofickom skúmaní. Preto ju doporučujem nielen študentom, ale predovšetkým tým, ktorí pracujú v oblasti dejín filozofie.

Silvia Kocianová